

Рудакевич О. М.

НАЦІОНАЛЬНА ДЕРЖАВА

Національна держава – основний тип суч. д-в, які почали активно формуватися в Європі й світі після укладення Вестфальського мирного договору 1648 р., згідно з яким у міжнар. відносинах визнавався пріоритет принципів держ. суверенітету та рівноправності держ. утворень. Визначальною рисою **Н.д.** є те, що її творцем є нація як спільнота, якій властива політико-державна суб'єктність – прагнення і здатність формувати та відстоювати власну державність у тій чи ін. формі. Хоча нації формуються різними способами, і з цієї точки зору їх визначають як етнічні, політичні чи змішані, у будь-якому випадку без існування нації (такої, що формується або зрілої) немає сенсу вести мову про генезу й функціонування **Н.д.**

Для розуміння специфіки **Н.д.** важливо мати на увазі, що їх кордони не співпадають з етн. кордонами одного етносу. За своїм хар-ром вони швидше нагадують д-ви міні-цивілізацій на території яких проживає низка етн. груп (корінних і прийшлих), які об'єднані спільним ментальним та культурним ядром. Основа цього ядра – традиції, цінності, символи однієї з етн. груп, здебільшого титульного народу. Поняття «**Н.д.**» («national state») не рівнозначне поняттю «д-ва-нація» («nation state»). Останнє близьке за змістом до поняття «етнічна д-ва», коли одна нація має одну д-ву. Таких д-в у світі лише бл. 10%. Термін «**Н. д.**» відображає ширше коло етнополіт. спільнот, для яких характерним є те, що держ. соціум є помітно поліетнічним і не всі етнічні групи повною мірою асимільовані в домінуючу культуру. Навіть у Франції, яку можна вважати еталоном нац. д-ви, є етноси, які не визнають себе французами (бритонці, ельзасці, баски).

Ідея **Н.д.** в історії сусп.-політ. думки Європи набула жвавого обговорення лише наприкінці XVIII – поч. XIX ст. Причому, і теоретично, і практично вона стала своєрідною відповіддю на ідею правової д-ви, обґрунтовану класичним лібералізмом епохи Просвітництва. У суч. політології та правознавстві досі залишається дискусійним питання, чи була ідея **Н.д.** продовженням ідеї правової д-ви, її розвитком, чи принциповим запереченням. Ліберально-правова концепція д-ви базується на уявленні, що її формування є результатом договору між самостійними, незалежними один від одного індивідами, наділеними рівними формально-юридичними правами. Методолог. індивідуалізм привів лібералів до моделі д-ви, яку можна назвати не лише індивідуалістичною та правовою, а й космополітичною. Оскільки приватні інтереси можуть не співпадати з

колективними, особливо, коли перші чи другі свідомо перебільшуються, то й на практиці принцип правової д-ви може суперечити ідеї Н.д. Якщо спостерігається гострий конфлікт між особою і д-вою, ліберальними та націоналістичними силами, його причину слід шукати у неврахуванні або перебільшенні значущості особистісних, групових чи нац. інтересів.

Феномен Н. д. історично пов'язаний із набуттям громадянами (підданими) політ. прав і перетворенням народу в політ. суверена. За таких умов Н. д. набуває демокр. хар-ру. Як показує світ. досвід, втрата д-вою ознак демократизму, особливо засад конституціоналізму, завжди негативно впливає на її статус як національної.